

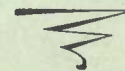
GÖTEBORGS STADS VAPEN

EN HISTORISK-HERALDISK STUDIE

AF

CARL LAGERBERG

GÖTEBORG
WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI

WETTERGREN & KERBER

Pris: 1 Krona

GÖTEBORGS
HISTORISKA
MUSEUM

Nca
Göteborg
792

GÖTEBORGS STADS VAPEN

EN HISTORISK-HERALDISK STUDIE

AF

CARL LAGERBERG

GÖTEBORG 1896
WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI

var och en, som har aldrig så litet intresse för heraldik eller läran om vapens sammansättning och bruk, måste finna det egendomligt, att man i allmänhet uti Göteborgs samhälle äger så föga kännedom om stadens vapen, att sedan långt tillbaka för detsamma användts icke mindre än nio olika framställningssätt. Och då man dessutom i Göteborg mera än i de flesta andra svenska städer gör bruk af sitt stadsvapen å byggnader och föremål, blir det anmärkta missförhållandet än mera i ögonen fallande.

Mången skulle kanske vilja anmärka, att det icke ligger så synnerligen stor vikt vid, om ett vapen utföres på det ena eller andra sättet. Men då det sedan gammalt gifves vissa bestämda regler, efter hvilka ett vapen bör framställas, måste väl medgifvas, att, om också endast ur ordningssynpunkt, det vore lämpligt att söka för staden använda blott *ett* vapen. Någon svårighet skulle härvid så mycket mindre möta, som man redan äger ett vapen, hvilket af gammal häfd erkännes vara det rätta.

Det är emellertid icke endast bristande intresse, som förorsakat förbistringen i fråga om ett riktigt utförande af Göteborgs vapen. För icke länge sedan har man äfven i den välmenta afsikten att förbättra det häfdvunna vapnet, velat förklara detta vapen

felaktigt och med ensidig bevisföring komponerat ett för staden nytt vapen, hvilket man tyckes vilja påstå vara det enda rätta.

Med anledning af denna rättelselusta, hvilken, om den oanmärkt finge taga sig uttryck, än mera skulle öka den redan betydliga förvirringen, vilja vi lämna en kortfattad historisk-heraldisk utredning för att visa, icke blott att det häfdvunna vapnet är det rätta, utan äfven att under senare tider tillkomna afarter och variationer äro felaktiga och böra aflägsnas.

* * *

Det enda vapen, som Göteborg såsom stad bör föra, har staden tagit i arf från det äldre samhälle med samma namn, för hvilket konung Karl IX den 14 augusti 1607¹ utfärdade privilegier, och som vid denna tid grundlades på Hisingen midt emot Gamla Älfsborgs fäste.

Uti 2:dra momentet af dessa på tyska språket gifna privilegier stadgas:

So soll gemelte Stadt von nun an heissen vndt genennett werden Gothenburgk, vndt zu einem Wapen haben, vndt führen Einen Gelben Lewen in einem blawen felde vndt dreij Ströme durch das feldt; In der rechten Klawen ein aufrichtiges Schwerdt, vndt in der linken einen blawen schildt, mitt dreijen Chronen, darinnen zwo oben vndt eine vntten. Vndt in summa

¹ Emil Wolff (Studier rörande Göteborgs äldsta författning) har med stöd af en utaf rikskansleren Axel Oxenstjerna egenhändigt tagen afskrift efter en »vidimeret copia» af privilegierna visat, att dessa äro utfärdade 1607.

alles nach artt vndt gestaltt der Gothen Waffen, dessen Form vndt pictur hernach folgett:

Vndt soll das Siegel der Vorbeschriebenen Stadt von Silber sein, vndt darin gestochen werden das obgemelte Wapen och Schildt....

Uti originalprivilegiet har sålunda till förklarande af den i korthet affattade vapenbeskrifningen följt en »pictur».

Originalprivilegiet finnes emellertid, såvidt man vet, icke i behåll, och ingen af kopiorna inrymmer någon afbildning af denna pictur. Icke heller äro det omnämnda silfversigillet eller några aftryck af detsamma bevarade till vår tid.

Fig. 1. Frånsida till sexmarkstycke af år 1610.

Fig. 2. Frånsida till tvåörestycke af år 1609.

Fig. 3. Frånsida till ettörestycke af år 1609.

I saknad af dylika afbildningar skulle vi sålunda efter beskrifningen icke kunna göra oss någon riktig föreställning om vapnets detaljer, om icke 35:e momentet i privilegierna gafve oss en viktig ledning. Nämnda moment medgifver nämligen staden myntningsrätt och stadgar bland annat, att de mynt, som där präglades, skulle förses »auf der andern seiten mitt der Stadt wapen vndt titul».

I öfverensstämmelse härmed utfärdade konung Karl IX den 3 januari 1609 för staden en myntordning, enligt hvilken slogos sexmarkstycken i guld

för år 1610, tvåören för 1609 samt ören för 1609, 1610 och 1611. Guldmynten och tvåörestyckena bära i de flesta fall å fransidan ett vapen och ettörestyckena endast den i detta vapen förekommande vapenbilden (fig. 1, 2 och 3). Med ledning af privilegiernas nyssnämnda 35:e moment kan man med all säkerhet anse, att denna bild är densamma som i det fastställda stadsvapnet. Om vi jämföra bilden å mynten med vapenbeskrifningen i privilegiernas nyss citerade 2:dra moment, skola vi finna, att de öfverensstämma med hvarandra och att mynten lämna oss följande detaljer, hvilka troligen uti originalprivilegierna skulle framgått af den icke till våra dagar bevarade »picturen», nämligen: att lejonet är krönt med sluten krona och vänder öfver kroppen nästan framåt, bakkroppen åt vänster samt har ramarna utslagna, och att de tre strömmarna löpa från sköldens nedre högra sida uppåt mot den vänstra.

Vi måste härvid liksom i det följande lägga märka till, att begreppen höger och vänster äro tagna i heraldisk mening, d. v. s. den sida, som från åskådaren sedt är den vänstra, blir heraldiskt den högra och tvärtom.

Hvad vapenbeskrifningen ytterligare angår, innehåller den likväl en bestämmelse, hvilken, om den tages helt och hållet efter orden, icke är förenlig med bilden å mynten. Där stadgas nämligen, att vapnet skall vara »*in summa alles nach artt vndt gestaltt der Gothen Waffen dessen Form vndt pictur hernach folgett.*»

Goternas vapen eller det s. k. Göta rikes vapen, rätteligen den regerande folkungaättens urgamla vapen,

för ett med öppen krona krönt, upprätt stående, åt höger vändt, obeväpnadt lejon (fig. 4).

Då beskrifningen likväl tydligen bestämmer, att lejonet i stadsvapnet skall vara beväpnadt med svärd och sköld, afviker den redan härutinnan från föreskriften, att vapnet »*in summa alles*» skall vara »*nach artt vndt gestaltt der Gothen Waffen.*» Särskildt med stöd af tillägget: »*dessen Form vndt pictur hernach folgett*», hvilket helt säkert bör anses innebära ytterligare detaljbestämmelser, kunna vi därför anse oss hafva rättighet att tolka det tvifvelaktiga uttrycket så, att bilden i stadens vapen skall bestå af

Fig. 4. Ena sidan af ett tvåsidigt mynt från folkungaregenternas tid.

samma hufvudföremål som goternas vapen, folkungavapnet, något, som dock icke utesluter möjligheten för en afvikelse i vissa detaljer, såsom lejonets beväpning, ställning m. m.

Bilden å fransidan på konung Karl IX:s mynt från det äldre Göteborg är sålunda att anse såsom densamma, som i vapnet för denna stad. Därvid måste vi likväl beakta, att lejonets hufvud understundom å mynten är vändt i profil åt vänster. Detta är isynnerhet förhållandet å sexmarkstyckena af guld, hvilka i allmänhet kännetecknas af smärre och mindre väl utförda bilder än å silfvermynten, som i de flesta fall hafva lejonets hufvud framåtvändt. Att lejonets hufvud å en del mynt är vändt i profil, får likväl icke betraktas som en afvikelse af betydighet, enär just den omständigheten, att bilderna å de små

mynten voro svåra att tydligt utföra och under omloppet i marknaden voro utsatta för stor nötning, gaf anledning till, att man här såsom i liknande fall på andra ställen präglade dem i profil i st. f. en face.

Emot den slutsats, hvartill vi kommit i fråga om vapnet för det äldre Göteborg, hafva anmärkningar anförts af personer, hvilka, för att använda deras egna ord, ansett sig kunna »kasta öfver ända den häfd», som är stödd på, enligt deras åsikt, »oheraldiskt utförda märken på en del äldre mynt». Hvad det oheraldiska i myntens bilder beträffar, så afser denna anmärkning framför allt lejonets vändning åt vänster, och skall den utförligt bemötas i det följande, då vi taga i betraktande vapenbeskrifningen uti konung Gustaf II Adolfs privilegier för det yngre Göteborg.

Försöket att underkänna myntens värde såsom historiskt-heraldiskt bevisningsmaterial röjer emellertid en så stor okunnighet i fråga om numismatikens vikt och betydelse för historisk och heraldisk forskning, att vi därvid icke böra fästa synnerligen stort afseende. Myntningen i staden på Hisingen bedrefs i stor skala och mynten slogos för de olika åren med flere stampar, hvilket tydligen framgår af de många varierande exemplar, som bevarats till vår tid. Då myntningsrätten i privilegierna stadgade, att mynten skulle bära stadens »vapen vndt titul», få vi väl också taga för gifvet, att icke alla dessa särskilda stampar skulle kunna vara utförda med felaktig vapenbild. För öfrigt finna vi af ett utaf konung Karl IX den 4 april 1610 gifvet plakat¹ »om Göthe-

¹ A. A. von Stiernman, Samling utaf kungl. bref, stadgar och förordningar etc. angående Sveriges rikes commerce, politie och oeconomie. D. 1, s. 551.

borgs Mynt, att wara lijka gängse medh Kongl. Maj:ts Mynt», att man fäst så stor vikt vid den staden medgifna myntningsrätten, att man »bestält, sigh hijt in i Rijket, Myntemästare, Guardin och hwadh annet som till samme Myntes befodring kan behöfwes», samt att »samme Götheborgiske Mynt, effter såsom Wij thet hafwe probere lathet, befinnes vthi Korn och Skrådh lijke gått medh thet andre Wårt Rijkets Mynt, så att ther opå intet fehl är».

Att under konung Karl IX:s stränga regemente icke endast direktören öfver stadens myntväsen, hvilket ämbete bekläddes af borgmästaren Abraham Cabeliau¹, utan äfven de från utlandet inkallade, myntmästaren och myntgardien, och slutligen de, som af konungen fått i uppdrag att proba myntet och funnit, att »ther opå intet fehl är», alla skulle förbisett eller lämnat utan afseende, att bilden å myntet varit stridande mot eller i väsentliga delar afvikande från det i privilegierna fastställda vapnet, låter svårligen tänka sig.

* * *

Konung Karl IX afled 1611. Redan året därefter förstördes i grund af danskarne det å Hisingen anlagda äldre Göteborg. Till minne af staden och dess grundläggare präglades vid denna tid² tre olika

¹ A. W. Stiernstedt, Om myntsorter, myntmästare och myntordningar, i det nuvarande Sverige, I, s. 60.

² Riksbankens arkiv B. E. Hildebrand (Sveriges och Svenska konungahusets minnespenningar, I, s. 88) uppgifver rörande en af dessa medaljer, att densamma präglats efter konungens död och sedan den nya staden blifvit grundlagd.

minnespenningar, hvilka alla å fransidan bära en vy af staden och fästningen Gamla Älfsborg samt å ett träd en sköld med stadens vapen (fig. 5). Vapenbilden är visserligen utförd i mycket liten skala, men likväl tillräckligt tydlig, för att vi af densamma kunna se, att den öfverensstämmer med bilden å de förutnämnda i staden slagna mynten.

Konung Gustaf II Adolf fullföljde emellertid sin faders verk. Äfven han grundlade en stad vid

Fig. 5. Fransida till medalj, slagen till minne af Göteborgs grundläggning.

västerhafvet och valde därtill den plats, som Göteborg ännu i dag intager.

Efter det redan 1619 förberedelser för stadens grundläggning blifvit vidtagna, utfärdades den 4 juni 1621 privilegier för den nya staden.

Vid en jämförelse mellan dessa privilegier och dem, som konung Karl IX utfärdat för den äldre staden med samma namn, framgår tydligen, att dessa senare i väsentliga delar legat till grund för

de förra. Äfven konung Gustaf Adolfs privilegier äro gifna på tyska språket. Icke heller till dessa finnes veterligen originalhandlingen i behåll. Ut i Göteborgs stadsarkiv förvaras likväl flere afskrifter, bland hvilka en synes vara utförd med mycken omsorg.

I:a momentet af privilegierna, hvaruti tilldelas staden namn och vapen samt lämnas närmare beskrifning å det senare, äger följande lydelse:

»Anfänglich soll solche Statt heissen vnd genennet werden Gothenburgk, vnnnd ins künfftige mitt Vnsers Reichs Eingebornen, auch Niederländischen vnnnd andern Nationen, Handtieren, Handtwerckern, bewohnt vnnnd drein gehandelt vnd gewandelt werden, vnd zu Einem Wappen führen ein Blawes Schild, mitt dreyen Strömen, auffwärts nach der Rechten, Worein Ein Vollkommener Gelber Lew vffgerichtet, nach der lincken handt lauffend, in der Rechten ein gezwanges Schwerd, in der lincken Clawē niederwärts halltend Ein Blawes Schild, worein Drey Gelbe Cronen, zwo oben vnd Eine vnten, alles nach gestaltdt vnnnd arth der Gothen Wapen, gleichsamb nachfolgende pictur hier vntter mitt mehrem thutt auszuweisen.»

Af denna beskrifning finna vi, att konung Gustaf II Adolfs privilegier i fråga om stadsvapnet icke blott öfverensstämma med konung Karl IX:s utan äfven komplettera dessa. Sålunda bestämmes närmare strömmarnas riktning, lejonets ställning och vändning m. m. Det tvifvelaktiga uttrycket uti de äldre privilegierna: »in summa alles nacht artt vndt gestallt der Gothen Wappen, dessen Form vndt pictur hernach folgett», kvarstår visserligen uti konung Gustaf Adolfs vapenbeskrifning, men är där betydligt modifieradt och

hänvisar än mera till den framställning af vapnet, som lämnats uti »nachfolgende pictur».

I samtliga afskrifterna är efter vapenbeskrifningen ett tomrum lämnadt, motsvarande den plats, som i originalprivilegierna upptagits af den nämnda picturen. En »genom stadens äldstes föranstaltande år 1783» tryckt samling af »Götheborgs stads privilegier med därtill hörande handlingar» upptager visserligen en afbildning af vapnet, men denna afbildning är så godtycklig och i väsentliga delar så föga öfverensstämmande med ordalydelsen i privilegierna, att vi tillsvidare måste lämna den utan afseende.

I det följande skola vi emellertid bland märkliga afarter af Göteborgs vapen taga densamma i särskildt betraktande.

Fastän vi sålunda hvarken äga någon originalpictur eller tillförlitlig kopia af det i privilegierna afbildade vapnet, kunna vi likväl erhålla en ledning för kännedomen om vapnets utseende genom fortsättningen af 1:a momentet i privilegierna, så lydande:

»Solch Wapen die statt in Einem Silbern Insiegell Klein vnd gross führen, vund drein Dasselb gestochen sein, Im Contrar Siegell aber stehen soll der Statt Titul vnd dass Jahr beschenen fundation, welches als dann vnd zu Jeder Zeitt bey dem Eltisten Bürge-meister in Verwahrung, das klein vnd sonsten Ein Allgemein Siegell bey der Stadtsecretarien bleibet».

Visserligen lär intetdera af dessa sigill finnas i behåll, men vi äga ett aftryck i vax (fig. 6) under ett gåfvobref på en tomt i Göteborg till Hans Nefverdal, borgare därstädes, hvilket bref är utfärdadt

af Jacob van Dyck den 28 maj 1624¹. Att detta aftryck är taget efter stadens äldsta sigill, lærer väl svårigen kunna bestridas, då pergamentshandlingen, under hvilken det hänger, är daterad blott ett par år efter det sigillet blifvit fastställt.

Det äldsta sigillet tyckes emellertid hafva gått förloradt, ty staden erhöi af konungen 1628 ett nytt »Secret eller Signet».²

Icke heller detta sigill finnes veterligen kvar till vår tid, men aftryck af detsamma äga vi däremot

Fig. 6. Göteborgs stads sigill
år 1624.

Fig. 7. Göteborgs stads sigill
1633—1693.

flere. Ett aftryck (fig. 7) är fäst vid ett i Göteborgs magistrats arkiv förvaradt transport- och tomtbref å pergament, utfärdadt den 16 september 1633 af administratören öfver borggrefve-ämbetet i Göteborg Daniel Lange samt kommitterade, regerande presidenter och samtliga rådsförwandter. Aftryck af samma sigill finnes därjämte under riksens ständers

¹ Originalen tillh. Göteborgs museum.

² Carl Rydqvist, Hist. statistisk beskrifning öfver Göteborg, s. 23.

beslut från och med år 1633 till och med år 1693, hvilka beslut alla förvaras i riksarkivet.

Samtliga aftrycken torde vara tagna efter »stora» eller »contrar-sigillet», enär alla med en oväsentlig variation i interpunkteringen jämte vapnet bära »der Statt Titul vnd dass Jahr der beschenen fundation»: ★SIG★GOTHABVRGI★CIVT★REG★SWEC★(:) 1620. Vapnen i sigillen äro sinsemellan lika och öfverensstämma med vapenbilden å konung Karl IX:s mynt från det äldre Göteborg.

Vi skola nu punkt för punkt underställa beskrifningen i 1621 års privilegier en omsorgsfull granskning och därvid efter beskrifningens egen anvisning för jämförelse taga till hjälp »picturen» eller de representanter för samma pictur, hvilka vi uti sigillaftrycken lyckats erhålla.

Först vilja vi då fästa uppmärksamheten på bestämmelsen, att vapenskölden skall föra »dreyen Strömen auffwärts nach der Rechten». Denna bestämmelse strider helt och hållet mot vapenbilden i sigillen, hvarest strömmarna löpa motsatta vägen från sköldens nedre högra sida uppåt mot den vänstra.

Vid ett blott flyktigt betraktande af denna skiljaktighet skulle bilden i sigillen icke låta förena sig med beskrifningen. Vi böra emellertid icke fästa för stort afseende vid denna olikhet, ty den är i själfva verket endast skenbar. Vi äga nämligen kännedom om det icke sällsynta förhållandet, att de, som under äldre tider fått i uppdrag att utskrifva vapendiplom och dylika handlingar, ofta icke varit vidare förtrogna med heraldikens lagar och isynnerhet icke sällan förväxlat de heraldiska begreppen höger och vänster. Utan att synas alltför mycket beträda gissningarnas

väg kunna vi taga för gifvet, att den person, som med ledning af en fastställd vapenskiss vid utskrifvandet af 1621 års privilegiehandling uppsatt beskrifningen öfver vapnet, ansett strömmarna löpa uppåt mot höger, såsom det ter sig för ögat, och icke mot vänster, heraldiskt taget.

Hvad vidare angår uttrycket »Ein Vollkommener Gelber Lew vffgerichtet, nach der lincken handt lauffend», så visar bilden i sigillen en dylik ställning: lejonet rör sig åt det håll, som dess egen vänstra »hand» eller ram angifver. Af den omständighet, att man i beskrifningen tagit fel om höger och vänster i fråga om strömmarnes riktning, bör icke följa, att man äfven skulle rörande lejonet gjort en liknande förväxling. Huru lejonet än står vändt, blir ju dess vänstra »hand» alltid densamma.

Bestämmelsen: »alles nach gestaltdt vnnd arth der Gothen Wapen» omfattar flere af detaljerna i Göteborgs vapen såsom »ein Blawes Schild, mitt dreyen Strömen auffwärts nach der Rechten» (lincken) samt »Ein Vollkommener Gelber Lew vffgerichtet». Denna bestämmelse utesluter likväl icke, att det för Göteborg fastställda vapnet, liksom vapnet för den äldre staden med samma namn, i vissa detaljer afviker från »Goternas vapen» eller det gamla folkungavapnet. Beskrifningen angifver redan i ordalydelsen i fråga om lejonet vissa afvikelser: »nach der lincken handt lauffend, in der Rechten ein gezwanges Schwerd, in der lincken Clawē niederwärts halltend Ein Blawes Schild, worein Drey Gelbe Cronen, zwo oben vnd Eine vnten».

Slutet af vapenbeskrifningen: »gleichsamb nachfolgende pictur hiervntter mitt mehrem thutt ausz-

weisen» påpekar ytterligare, att vi icke böra taga likheten med »der Gothen Wapen» så alldeles efter orden. Af picturen eller i dess ställe sigillastrycken se vi, att lejonet dessutom i motsats till bilden i nämnda vapen har ansiktet och öfverkroppen nästan framvända, ramarna utslagna och på hufvudet en sluten kunglig krona.

I detta sammanhang böra vi äfven beakta, att det s. k. Göta rikes vapen (goternas vapen) redan från medlet af 1500-talet förde tre strömmar, oaktadt originalvapnet, regerande folkungaättens vapen, icke innehöll strömmar utan snedbjälkar.

* * *

Med anledning af de mindre tydliga bestämmelserna i den uti privilegierna för Göteborg lämnade beskrifningen öfver vapnet har för icke länge sedan den åsikten sökt göra sig gällande, att man vid vapnets afbildande borde ordagrant följa beskrifningen och därvid äfven så till vida söka förbättra detsamma, som det häfdvunna vapnet enligt samma åsikt skulle innehålla svåra heraldiska fel.

De, som förfäktat denna åsikt, äro likasom vi öfvertygade om förväxlingen af höger och vänster i fråga om strömmarnas riktning. Men med stöd af en skäligen illa utförd öfversättning till svenska språket af de tyska originalprivilegierna — hvilken öfversättning ingår i det förut nämnda i Göteborg 1783 tryckta arbetet öfver stadens privilegiesamling — har man sökt bevisa, att förväxling af höger och vänster äfven skett i fråga om lejonets ställning. Tyska originaltexten: »Ein Vollkommener Gelber

Lew vffgerichtet, nach der lincken handt lauffend», är i nämnda arbete öfversatt med endast: »et aldeles gult Leijon löpande til wänster.» Ordet »handt» är lämnadt utan särskildt afseende. Uttrycket »til wänster» vill man således hänföra till den sida af skölden, som från åskådaren sett är den vänstra, d. v. s. heraldiskt taget den högra; eller med andra ord man vill visa, att lejonet skulle vara stäldt i profil åt höger.

Fig. 8. Sveriges riksvapen under konung Gustaf II Adolfs regering, graveradt å beslag till öfverskultens i Göteborg staf.

Att någon betydelse likväl icke bör läggas vid denna öfversättning, framgår bäst däraf, att i riksarkivet finnes en omkring midten af 1600-talet skriven samling af städernas privilegier, uti hvilken Göteborgs privilegier äro öfversatta till svenska och de här ifrågavarande orden rätt återgifna med: »ett full-

Lagerberg, Göteborgs stads vapen.

kombligit Guldt, Racht Leijon, löpandes åth vänstre handen», hvilken öfversättning gifver stöd åt vår uppfattning, att lejonet skall röra sig i den riktning, som dess egen vänstra »hand» eller ram angifver.

Då de, som vilja förbättra vapnet, följa förstnämnda genom öfversättning tillkomna svenska text, anse de sig hafva erhållit en bild, som äfven enligt samma öfversättning skulle vara »alt efter Götha Wapens art och skapnad». Att lejonet är beväpnadt med svärd och sköld och således icke detsamma, som bilden i det s. k. Göta rikes vapen, tyckes man lämna utan afseende, oaktadt man håller så strängt på bestämmelsen om likheten med detta vapen, hvilket redan tidigt, liksom ännu i dag, intager andra och tredje fältet i Sveriges riksvapen (fig. 8).

Att lejonet skall vara vändt åt höger, vill man ytterligare söka bevisa med en heraldisk regel, som säger, att alla vapenbilder, som icke äro framåtvända, böra vändas åt sköldens högra sida. Denna regel kan icke bestridas, fastän särskildt i den svenska heraldiken många exempel gifvas på undantag därifrån. Men ett är likväl säkert, att om ett vapen under flere generationer innehållit en åt vänster vänd bild, äfven heraldici anse sig böra respektera en dylik häfd.

Det är emellertid tvifvel underkastadt, om man bör anse, att lejonet i Göteborgs vapen är en profilbild. Vapenbeskrifningens ord »nach der lincken handt lauffend» jämförda med bilden uti sigillenkunna, synes det oss, med hänsyn till hufvudets och öfverkroppens ställning lika gärna angifva en framåtvänd bild, som en profilbild, om också bakkroppen perspektiviskt är vänd åt vänster. Exempel på en liknande ställning för en djurbild se vi uti vapnet

för åttan Uggla, som 1625 introducerades på svenska riddarhuset. Till stöd för denna vår åsikt vilja vi därjämte fästa uppmärksamheten på, att lejonets ramar äro utslagna, och att den i vänstra ramen hållna skölden är vänd framåt, så att man uti densamma ser vapenbilden, tre kronor. Det säger sig själf, att, om lejonet med utslagna ramar vore vändt i profil åt vänster och, såsom man väl bör anse vara meningen, hölle skölden i den för detta vapen vanliga försvarsställningen, sköldens framsida med vapenbilden omöjligen skulle kunna vara synlig.

Men äfven om vi ginge så långt i eftergift, att vi helt och hållet lämnade häfden utan afseende och till och med medgafve, att lejonet afgjort vore att anse såsom en profilbild och således med vändning åt vänster stridande mot heraldikens lagar, få vi likväl icke under några förhållanden glömma en annan viktig omständighet, som förbjuder all själftagen rätt att förbättra vapnet. Denna omständighet är Kungl. Maj:ts förnyade fastställelse af det häfdvunna vapnet, hvilken vi i det följande skola närmare beröra bland ytterligare skäl för detta vapens äkthet.

Bland de anmärkningar, som i öfrigt anförts mot detta vapen, vilja vi särskildt bemöta tvänne, hvilka afse de tre strömmarna och den slutna kronan å lejonets hufvud. Den meningen har sökt göra sig gällande, att strömmarna (med vågiga konturer) borde utbytas mot snedbjälkar (med raka kantlinier) och den slutna kronan mot en öppen.

Hvad strömmarnas utbytande mot snedbjälkar beträffar, vill man finna anledning därtill i den omständighet, att ett dylikt byte för icke länge sedan

företagits i det s. k. Göta rikes vapen, som intager andra och tredje fältet i Sveriges riksvapen, och från hvilket bilden, strömmarna, för Göteborgs stadsvapen är hämtad.

Det är visserligen sant, att uti riksvapnet strömmarna förbytts till snedbjälkar af det skäl, att den regerande folkungaättens vapen, från hvilket riksvapnets s. k. götafält härstamma, innehållit snedbjälkar och icke strömmar, hvilka i riksvapnet först framträdte under 1500-talet. Men då strömmarna i Göteborgs vapen härleda sig från det s. k. Göta rikes vapen, sådant som det framställdes under 1600-talet (se fig. 8 å sid. 17), då strömmarna redan voro en heraldisk term, och vapenbeskrifningen uttryckligen bestämmer, att vapnet skall upptaga tre strömmar, kunna vi icke medgifva, att ett utbyte mot snedbjälkar vore berättigadt.

Förhållandet med kronan är ungefär enahanda. Af det skäl, att kronan såsom föremål i ett vapen ursprungligen, under heraldikens blomstringstid, tecknades öppen, har man velat till en dylik förändra den krona, som lejonet i det häfdvunna vapnet för Göteborg bär på hufvudet, och som är sluten, d. v. s. försedd med uppstigande bågar, hvilka öfverst mötas i ett toppornament.

Kronan har här en rent historisk förebild. Sveriges konungar till och med konung Gustaf I buro alla en öppen krona, som sålunda kan anses hafva varit förebild till de kronor, hvilka från äldre tider förekommo icke blott uti riksvapnet utan äfven i andra svenska vapen, där en kunglig krona ingick såsom del af vapenbilden. Från Erik XIV:s tid är konungens krona sluten, och följaktligen fin-

nes intet hinder för att uti en vapenbild framställa den kungliga kronan i öfverensstämmelse med denna nya förebild. Att konung Gustaf II Adolf och före honom konung Karl IX läto pryda lejonet i Göteborgs vapen med en sluten krona får således icke anses oheraldiskt, lika litet som det i senare tid kan vara stridande mot heraldikens lagar att uti en vapenbild använda andra föremål, hvilka antingen icke funnits eller i mindre utvecklad form förekommit under heraldikens blomstringstid.

* * *

Ännu några ord vilja vi ägna åt den vapenbild, som förutnämnda oriktiga tolkning (se sid. 16) af vapenbeskrifningen i konung Gustaf II Adolfs privilegier sökt tillägga Göteborgs stad. Denna bild är icke ny och har icke tillkommit i och med afsikten att vilja förbättra stadens vapen, utan har i hufvudsakliga delar funnits redan förut och ingått såsom del i ett af de olika vapen, som användts för Göteborgs och Bohus län.

Detta län bildades år 1680 genom sammanslagning af staden Göteborg jämte Askims, Säfvedals och Östra Hisings härader af Västergötland med hela landskapet Bohuslän.

Från första halfseklet efter länets bildande kan veterligen icke uppvisas mera än ett exempel på sammanställning af vapen för att representera länet. Detta exempel lämnar en å Göteborgs museum förvarad enspännarestaf¹ med konung Fredrik I:s namn-

¹ Tjänstetecken, som fördes af en lägre ämbetsman, hvilken uti ett enspännareåkdon färdades före landshöfdingens vagn, då denne gjorde tjänsteresor inom länet.

chiffer. Å en större silfverknapp bär denna staf i graveradt arbete Göteborgs stadsvapen och Bohusläns landskapsvapen.

Intill år 1763 synas landshöfdingarna hafva, äfven å officiella handlingar, som rörde länet, satt sina egna adliga sigill. Från nämnda år finna vi det första kända själfständiga sigillet för länet med omskrift: G.BORGS OCH BOHUSLÄNS LANDS CANCELLIS SIGILL 1763. Sigillet upptager en klufven vapensköld med i högra fältet ett upprätt, åt höger vändt, icke krönt lejon öfver tre strömmar och i det vänstra ett torn¹. Med undantag af att lejonet icke är krönt, öfverensstämmer det högra fältet med det s. k. Göta rikes vapen. Vänstra fältet skall säkerligen föreställa Bohusläns landskaps vapen, oakadt ett par vapnet tillhörande detaljfigurer vid sidan om tornet, till höger ett på fästet ställdt svärd och till vänster ett upprätt lejon, saknas i bilden.

Länssigillen från senare tid hafva icke bibehållit 1763 års bilder, utan framvisa i vänstra fältet alltid Bohusläns fullständiga landskapsvapen, under det att för högra fältet förekomma tvänne olika teckningssätt.

Det ena sättet framträdde vid vårt århundrades början och upptog i fältet ett vid samma tid brukligt vapen för Göteborgs stad, hvilket vi i det följande skola närmare skärskåda bland öfriga felaktiga Göteborgsvapen.

Det andra, troligen från 1850 eller 1860-talet, visar öfver de tre strömmarna ett upprätt, åt höger vändt, icke krönt lejon, beväpnadt med svärd och en

¹ Enligt godhetsfullt lämnad uppgift af riksheraldikern C. A. Klingspor.

liten sköld med tre kronor, således just den bild — fränsedt kronan å lejonets hufvud — som förut omtalade begär att förbättra stadens vapen nykonstruerat. I fig. 9 se vi en afbildning af detta högerfält, sådant det ingår uti en illa utförd hvitstämpel med Kungl. Maj:ts befallningshafvandes sigill.

Samma vapenbild förekommer äfven i ett år 1878 af F. Liljeblad utgifvet arbete med afbildningar af »Svenska rikets jemte landskaps, städers och läns vapen».

Uti »anmärkningar och rättelser» till detta arbete har likväl en af våra förnämsta heraldiska auktoriteter, d. v. riksheraldikern, friherre A. W. Stiern-

Fig. 9.

stedt meddelat, att i »Göteborgs läns vapen bör lejonet vara vändt till vänster». För vårt ämne är denna anmärkning af betydelse såsom lämnande stöd för åsikten, att lejonet i stadens vapen bör framställas löpande åt vänster.

Om de olika bilder, som förekommit uti högra fältet af Göteborgs och Bohus läns vapen, skolat representera ensamt staden eller staden jämte öfriga delar af Västergötland, som ingå uti länet, är icke lätt att afgöra.

En för några år sedan gifven bestämmelse¹ bör

¹ Enligt benägen uppgift af riksheraldikern C. A. Klingspor.

emellertid anses upphäfvat bruket att uti högra fältet af länets vapen insätta stadens vapen. Där stadgas nämligen, »att Sveriges länsvapen skola bestå af de landskaps vapen, som tillhöra de olika länen». Följaktligen skulle uti ifrågavarande länsvapen det varierande högerfältet, med lejonet öfver strömmarna, utbytas mot Västergötlands vapen.

* * *

Sedan vi i det föregående sökt ådagalägga, att det häfdvunna vapnet är det för staden Göteborg från början fastställda, skola vi nu anföra en del bevis, hvilka böra ytterligare befästa denna åsikt.

Ett dylikt bevis erhålla vi redan uti konung Gustaf Adolfs privilegier, där 6:e momentet stadgar:

»Zu mehrem vnd zeitlichen uffnehmen, gönnen vnd geben wir auch Vnser Stadt Gothenburgk krafft eines special privilege, so Ihr hernacher à part von Vns soll geben werden, macht Freyheitt Gulden vnd Silbern Müntz zu schlagen, vff der Einen Seitten mit Vnser oder hernacher Nachfarenden Königen Conterfeyt vnd druntten Vnsers Reichs Wapen vnd Königl. Titul, vff der ander Seitten mit der Stadt Wapen vnd Titull, doch dass Sie sich keines Müntzwercks würcklich gebrauchen, bevor ab Sie darüber Vnser zu vor gedachts Specialprivilegium erlanget.»

Såsom en följd af denna bestämmelse utfärdades för staden icke mindre än fyra olika specialprivilegier eller myntordningar: den 30 juni 1623, den 17 januari 1625, den 4 februari 1626 och den 27 april 1635. I enlighet med dessa myntordningar präglades ören i silfver för åren 1625, 1626, 1635 och 1636,

hvilka mynt alla å fränsidan bära stadens vapenbild sådan, som den synes å konung Karl IX:s mynt från det äldre Göteborg och sålunda öfverensstämmande med vapnet i sigillaftrycken eller det häfdvunna vapnet (fig. 10 och 11). Att lejonets hufvud å somliga myntexemplar är vändt i profil åt vänster, bör, såsom vi förut visat, icke anses innebära någon väsentlig olikhet.

Flere andra exempel på detta häfdvunna vapens användning kunna såsom bevis för dess äkthet anföras. Sålunda har man ännu i behåll å Göteborgs museum ett tjänstetecken, öfverskultens¹ i Göteborg

Fig. 10. Fränsida till ettörestycke af
år 1625.

Fig. 11. Fränsida till ettörestycke
af år 1636.

staf, af björkrot med silfverbeslag, å hvilka stadens vapen finnes graveradt och dateradt 1631 (fig. 12).

Uti riksarkivet förvaras flere sigillaftryck under af stadens fullmäktige afgifna besvär vid riksdagarna under medlet af 1600-talet, hvilka aftryck visa samma vapenbild, med lejonets hufvud likväl i profil åt vänster, såsom å en del mynt (fig. 13).

Ett annat sigill med lejonets hufvud mera framvändt, såsom å de äldre sigillen, förekommer vid ett

¹ Tjänsteman i Göteborg, som hade att bringa till verkställighet domar och utslag, meddelade af stadens magistrat.

testimonium, utgifvet af borggrefven i Göteborg till apotekaren Kilian Treutiger den 13 maj 1672. Detta sigill begagnades fortfarande 1706¹ (fig. 14) och finnes ännu i behåll hos stadens magistrat.

Aftryck af en annan stamp, som endast uti omskriftens interpunktering helt obetydligt skiljer sig från den sistnämnda, förekommer under i riksarkivet förvarade besvär, hvilka af stadens fullmäktige afgifvos vid 1716 års riksdag (fig. 15).

Fig. 12. Göteborgs vapen, graveradt 1631 å beslag till öfverskultens staf.

Det kraftigaste beviset för vapnets äkthet är emellertid konung Karl XII:s »Confirmation på Göteborgs Stads Privilegier» gifven den 24 maj 1716.

Uti r:a momentet af denna konfirmation stadgas: »Såsom uti glorwyrdigst åminnelse Konung Gustavi Adolphi denne Stad förunte Privilegier, den samma ett Wapen är tillagt, bestående af en blå

¹ W. Berg, En keramisk studie, s. 7.

Skiöld, Hwarutinnan flyta Tre Strömmar i höger upp åth, twärt öfwer dem är ett gåhlt löpande Leijon som uti den högre Foth håller en dragen Wäria och i des wänstra en blå Skiöld med Tre Kronor uti, twenne upp öfwer den ena, på sätt, som det här står afmålat; Altså wele Wij i nåder tillåta, at denna Stad, samma Wapen, nu och till ewärdelige tider skall få nyttia och behålla».

Denna konfirmation finnes i original i Göteborgs stadsarkiv och upptager vapnet »afmålat», sådant som fig. 16 utvisar eller fullt öfverensstämmande

Fig. 13. Ett Göteborgs stads sigill från medlet af 1600-talet.

Fig. 14. Ett Göteborgs stads sigill 1672-1706.

med vapenbilderna å de äldre mynten och sigillen. Att den lilla skölden med tre kronor erhållit en på tidens smak beroende svängd form i stället för den äldre hjärtformen utgör ingen olikhet af betydelse.

På samma gång som konfirmationen sålunda utesluter alla tvifvel i fråga om vapnets rätta utseende, gifver den oss därjämte mycket viktiga upplysningar.

Först och främst säger det citerade r:a momentet, att det däri ytterligare stadfästade vapnet är det

»samma», som gifvits staden i »Konung Gustavi Adolphi Privilegier».

Vidare skingras genom en icke allt för stor ändring af ordalydelsen uti dessa privilegier den osäkerhet, som kunnat uppstå i fråga om strömmarnas riktning. Strömmarna skola »flyta i höger uppåt», hvilket med ledning af vapenmålningen icke kan betyda annat än upprinna i sköldens högra sida och i fortsättningen flyta uppåt mot vänster.

Fig. 15. Ett Göteborgs stads sigill
1716.

Fig. 16. Göteborgs vapen efter målning
uti konfirmation af stadens privilegier
1716.

Slutligen anbefalles, att staden »skall till ewärderlige tider få nyttia och behålla» det konfirmerade vapnet, hvilken bestämmelse tydligen innebär, att ingen äger rättighet att förbättra eller ändra samma vapen, åtminstone förr än det blifvit af Kungl. Maj:t upphäfdt.

Under förra delen af 1700-talet synes man hafva iakttagit denna kungliga konfirmation. Vi finna det häfdvunna vapnet å silfverknappen till den i det

föregående omtalade enspännarestafven från konung Fredrik I:s tid (se sid. 21).

I Göteborgs museum förvaras en gammal sigillstamp med samma vapenbild. Denna stamp (fig. 17) bär tillkomståret 1736 i olikhet med stadens öfriga sigillstampar, hvilka alla i omskrifterna hafva året 1620, angifvande tiden för det äldsta sigillet fastställande.

Ännu ett annat sigill från konung Fredrik I:s regering är känt¹ (fig. 18). Vapenbilden däri har lejonets hufvud i profil och i omskriften året 1620, men skiljer sig från de flesta förut återopade

Fig. 17. Göteborgs stads sigill
1736.

Fig. 18. Ett Göteborgs stads sigill
från början af 1700-talet.

bilder däruti, att lejonets svans är enkel i st. f. dubbel, och att den lilla af lejonet burna skölden med tre kronor har frångått hjärtformen och antagit en svängd form, såsom å vapenmålningen i konfirmationen af år 1716.

Ett liknande vapen finnes insydt å en borgerskapets fana (fig. 19), som nu förvaras i Göteborgs museum.

Hvad lejonets dubbelsvans beträffar, har den uti Göteborgs vapen ett särskildt intresse. Själfva upp-

¹ W. Bergs förut återopade arbete.

hofvet till den heraldiska formen en dubbel svans kunna vi söka från den tofs, hvarmed redan under medeltiden heraldiska tecknare utsmyckade lejonets svans, och som sedermera öfvergick till en grenad eller dubbel svans, hvars delar ofta lindades om hvarandra.

I Göteborgs vapen synes användandet af denna heraldiska framställning varit för vårt land ett af de tidigaste.

Uti ett svenskt heraldiskt arbete¹ uppgifves, att »dubbelsvansen förekommer för första gången i Sverige på k. Gustaf Adolfs tyska Nürnbergs-riksdaler af år 1632». Denna uppgift synes icke vara fullt riktig, då bilden i Göteborgs vapen icke blott å sigill och mynt från 1620-talet utan äfven å öfverskultens staf från 1631 (se fig. 6 å sid. 13, fig. 10 å sid. 25 och fig. 12 å sid. 26) redan bär samma dubbel-svans, hvilken sedermera igenfinnes framför allt uti vapenmålningen i konung Karl XII:s konfirmation af stadens privilegier.

* * *

Sedan vi nu närmare genomgått vapenbildens olika delar från vapnets första framträdande intill början af 1700-talet, då det ånyo stadfästes, skola vi äfven uppmärksamma de oriktiga framställningar af vapenbilden, hvilka redan tidigt varit synliga, och som gifvit upphof till den numera rådande osäkerheten och förbistringen i fråga om vapnets rätta tecknande.

Det första kända prof på felaktig framställning af vapnet förefinnes å trenne borgerskapets fanor,

¹ B. Schlegel och C. A. Klingspor, Svensk heraldik, sid. 52.

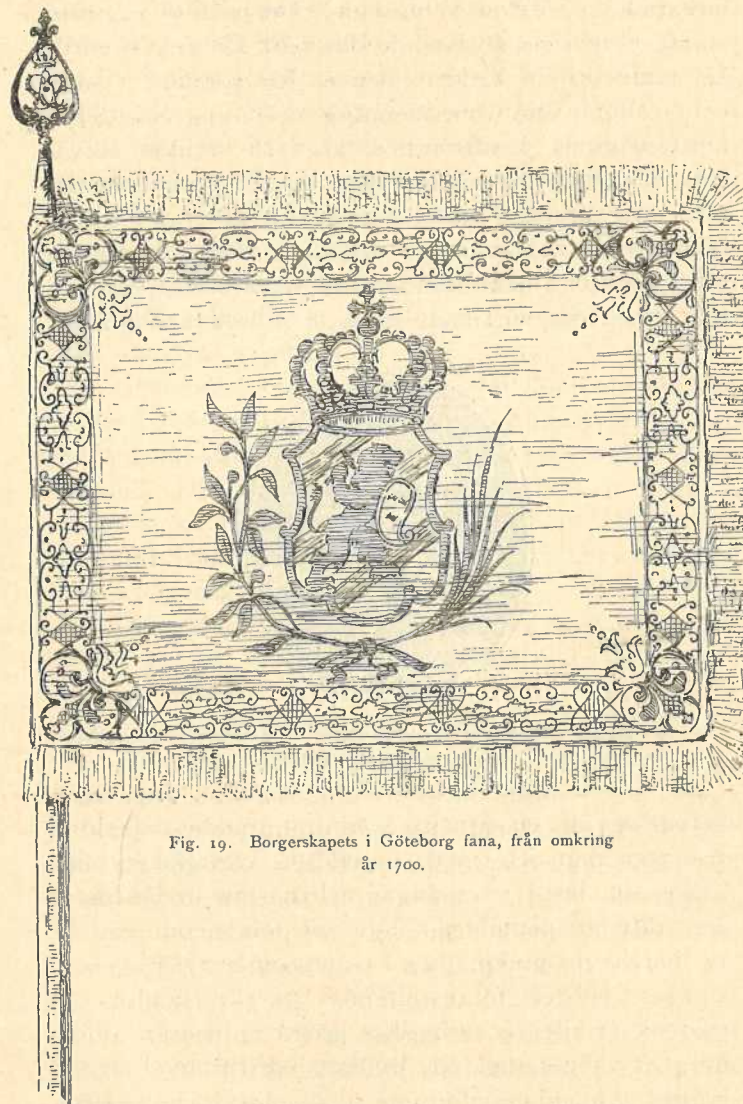

Fig. 19. Borgerskapets i Göteborg fana, från omkring
år 1700.

förvarade i Göteborgs museum. Deras ålder angifves af fanstängernas spetsar, hvilka bära konung Fredrik I:s namnchiffer. Vapenbilden är här sömnad i silke och troligen utförd med ledning af konung Karl XII:s förut nämnda konfirmation af 1716, hvilken likväl icke blifvit noggrannare följd, än att lejonet, fastän med öfverkroppen vänd framåt, likväl vrider sig åt höger i st. f. åt vänster. Denna oriktiga framställning böra vi, i betraktande af själfva arbetssättet å ett från två sidor sömmadt mönster, tillerkänna mindre

Fig. 20. Felaktig afbildning af Göteborgs vapen i en 1783 från trycket utgifven samling af stadens privilegier.

betydelse än en annan, som framträdde vid slutet af 1700-talet och med flerfaldiga variationer bibehållit sig intill våra dagar och nästan undanträngt den rätta vapenbilden. Uti det föregående (se sid. 12) hafva vi omnämmt en i Göteborg år 1783 »genom stadens äldstes föranstaltande» tryckt samling af stadens privilegier, i hvilket arbete finnes en afbildning af vapnet (fig. 20), hvilken varit ämnad att förtydliga vapenbeskrifningen i de olika privilegierna,

men i själfva verket i väsentliga delar afviker därför. De mest i ögonen fallande felen äro, att lejonet vrider hufvudet tillbaka i profil åt höger och stöder baktassarna mot ett snäckformadt underlag.

Frånsedt att hufvudets vridning icke äger motsvarighet uti någon enda äldre afbildning af vapnet, förbjuder den sig helt och hållet själf, då lejonet på detta sätt med åt sköldens vänstra sida vänd kropp och åt dess högra vridet, bakåtvändt hufvud enligt heraldisk tolkning framställes flyende, hvilket ju icke kan vara meningen.

Det snäckformade underlaget är en helt och hållet godtycklig tillsats, som saknar äfven den minsta antydning i privilegiernas beskrifning öfver vapnet. Det kan säkerligen tillskrifvas rokokoperiodens smak för snirkelformiga ornament, med hvilka tecknare och dekoratörer på den tiden i öfverflöd belastade sina arbeten.

Den ifrågavarande afbildningen afviker från de äldre riktiga äfven däruti, att den lilla, af lejonet i vänstra tassens burna skölden är oval i st. f. hjärtformig. Lejonets svans är slutligen icke dubbel.

Huruvida vi hafva nämnda, år 1783 tryckta arbete med sin vapenafbildning att tacka för de många oriktiga framställningarna af Göteborgs vapen, är icke lätt att afgöra. Den föreställningen ligger emellertid nära till hands, att allmänheten antagit, att vapnet, sådant som det i ett »genom stadens äldstes föranstaltande» tryckt arbete afbildats, skulle vara det rätta och en gång af Kungl. Maj:t gifna. Ett är dock säkert, att från denna tid vapnet i allmänhet blifvit oriktigt framställt i likhet med just nämnda afbildning ömsom med, ömsom utan det för lejonets

baktassar insatta underlaget. Den lilla skölden med tre kronor är uti dessa oriktiga vapen i de flesta fall oval, lejonets svans omväxlande dubbel eller enkel.

Om vi företaga en promenad genom Göteborg i våra dagar, erhålla vi rikliga illustrationer till en historik öfver stadsvapnets felaktiga utförande.

Med det nyssnämnda snäckformade underlaget förekommer vapnet, utom å fotstället till en del af lyktstolparna å stadens gator, på ett ställe, där det allra minst borde finnas, nämligen å den stod, som

Fig. 21. Göteborgs stads sigill från slutet af 1700-talet. Fig. 22. Göteborgs stads sigill under senare tid. Båda med felaktiga bilder.

Göteborgs samhälle rest till minne af stadens grundläggare konung Gustaf II Adolf. På ett dylikt monument åtminstone borde vapnet utförts i full enlighet med de af grundläggaren själf gifna bestämmelserna. Felet kan säkerligen icke tillskrivas den konstnär, som modellerat stoden, utan den eller de personer inom samhället, hvilka haft stodens uppsättande sig anförtrodt, och som troligen, med den vanliga liknöjdheten i dylika fall, icke förskaffat

sig bättre kännedom om stadens vapen, än att de gifvit konstnären till förebild ett sådant, som aldrig varit Göteborgs.

Variationen af detta oriktiga vapen — utan det snäckformiga underlaget för lejonets baktassar — har haft en ännu vidsträcktare användning. Alltifrån slutet af 1700-talet hafva icke blott myndigheter utan äfven enskilde korporationer och föreningar begagnat denna felaktiga bild uti sigill, där stadsvapnet varit ämnadt att ingå såsom en dekorativ prydnad (fig. 21 och 22). Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län har, såsom förut nämnts, uti flere sigillstampar denna bild såsom en del af länets vapen (se sid. 22). Skarpskyttekårens numera i Göteborgs museum förvarade fana bär samma i guldbroderi utförda vapen; på samma sätt flertalet af gaslyktornas stolpar, hvilka uti klumpig och otymplig form gifva icke mindre än tre olika prof på oriktiga vapen, dels med och dels utan krona på lejonets hufvud. Å somliga stolpar är lejonet vändt åt höger med skölden buren på vänstra ramen (så att säga under armen), icke hållen i den för en sköld såsom försvarsvapen vanliga ställningen. Bilden i denna lilla sköld har därjämte det väsentliga fel, att de tre kronorna äro ställda en öfver de tvänne. Med denna ställning strider bilden mot ordalydelsen i privilegiernas beskrifning öfver vapnet och betecknar icke, såsom det i Göteborgs vapen helt säkert är meningen, Sveriges riksvapen »tre kronor», uti hvilket kronornas ställning till hvarandra alltid skall vara två öfver den tredje. Med en krona öfver de två erhålla vi i den lilla skölden ett vapen, hvilket på senare tider upprättats för frimurareordens an-

dreasloge i Göteborg »de tre förenade kronor», och som noga bör skiljas från Sveriges gamla alltifrån konung Albrekts tid använda riksvapen »tre kronor».

De särdeles vackra, mångarmade gaskandelabrarna omkring fontänen i brunnsparken bära det oriktiga stadsvapnet och framvisa ett annat fel rörande de tre kronorna i den af lejonet burna skölden, hvilken här återfått den äldre hjärtformen. De öfversta två kronorna äro ställda lutande — troligen en dekorativ anordning, som är främmande för riksvapnet »tre kronor», uti hvilket kronorna alltid, om de framställas i jämnt plan, skola tecknas i horisontal ställning. Å dessa gaskandelabrar böra vi beakta ännu en annan omständighet. Vapenskölden bär här enligt bruket å stadsvapen en s. k. murkrona. En närmare granskning af de både i äldre och senare tider utförda vapen för Göteborg visa oss likväl, att de flesta, om de förekomma krönta, bära en kunglig krona i öfverensstämmelse med ett enligt traditionen åt Göteborgs stad redan långt tillbaka gifvet tillstånd. Det är svårt att lämna bevis för denna tradition, men häfden bör här, såsom ofta i liknande fall, respekteras. Om därför staden har rättighet och enligt densamma bör bära kunglig krona öfver sin vapensköld, måste man vara konsekvent och icke använda murkrona.

Det oriktiga vapnet, utan stöd för lejonets bakassar, se vi vidare på mycket i ögonen fallande ställen, såsom å spårvagnarna, under murkrona, å Göteborgs enskilda banks sedlar och å Göteborgs musei norra flygelbyggnad mot gårdssidan, under kunglig krona. Samma vapen finnes å poliskårens hattplåtar, å de af Göteborgs handtverks- och industri-

förening från början af 1880-talet präglade belöningsmedaljerna, å en af Göteborgs nation i Uppsala 1882 präglad jetton, å medaljer slagna 1895 af Göteborgs jaktsällskap och för »svenska smörprofningarna» m. fl.

På de stora dörrarna å børsbyggnaden utåt Gustaf Adolfs torg är denna oriktiga vapenbild använd såsom dekorativt ornament på hvarje dörr. Enligt en heraldisk regel äro bilderna för hvarje dörrpar vända mot hvarandra så att den ena är lik som en spegelbild af den andra. Då man emellertid tyckes hafva uppfattat denna regel så, att vändningen »mot hvarandra» skulle bestå däri, att hvardera bildens lejon skulle se åt den andras, har det hela fått ett utseende, som verkar komiskt, då lejonen i stället för att vända sig mot hvarandra fly från hvarandra.

Å de stora ingångsgrindarna till Göteborgs köpmansbank, där tvänne vapen förekomma ställda vid sidan af hvarandra, har man icke iakttagit ofvan berörda heraldiska regel och sålunda icke utsatt sig för ett felaktigt användande af densamma, men man har gifvit prof på ännu ett oriktigt framställande af stadsvapnet. Lejonet är här med utslagna ramar vändt åt höger men har hufvudet vridet åt vänster. Å ett större glasfönster inne i samma banklokal finnes en annan i etsning utförd bild, som framställer lejonet med utslagna ramar i profil mot vänster. Denna senare bild har, såsom vi sett af det föregående, en motsvarighet å en del äldre mynt och är således riktig, fastän lejonet å en bild af den storlek, hvari denna är utförd, helst bör tecknas med hufvudet och öfverkroppen framåtvända.

Sådant, som vapnet är utfördt öfver en del fönster å

renströmska badanstalten vid södra allégatan, skulle det varit till alla delar riktigt, om icke här insmugit sig det förut afhandlade stora felet, att kronorna i den lilla af lejonet burna skölden äro ställda en öfver de två i stället för två öfver den tredje i enlighet med vapenbeskrifningen i privilegierna.

* * *

Emot alla de många felaktiga sätt, på hvilka Göteborgs vapen blifvit framställt alltifrån senare delen af 1700-talet intill våra dagar, hafva vi endast några få exempel på att vapnet under samma tid blifvit fullt riktigt utfördt. Däribland kunna nämnas vapnen å de gamla så kallade brandstodsbrickorna af bly och å batongerna för »Götheborgs almäna skyddsvakt», hvilka senare likväl framställa lejonet med enkel svans. Prof på dessa föremål finnas å Göteborgs museum. Vidare är vapnet rätt tecknad å en af Göteborgs slöjdförening 1891 präglad belöningsmedalj och å Göteborgs musei restaurerade fasadbyggnad mot norra hamngatan. Det är särskildt de närmare omständigheterna vid utförandet af detta sistnämnda vapen, som framkallat denna lilla uppsats.

* * *

För vapnets rätta framställande vilja vi till slut foga några anvisningar.

Ett vapen kan utföras antingen med eller utan färger. Då bland färgerna i Göteborgs vapen förekomma hvitt och gult, böra vi ihågkomma, att uti heraldiken hvitt alltid betecknas med silfver och gult med guld. Om vapnet icke är måladt, användes

så kallad skraffering eller bruket att, medelst i bestämd riktning, tätt dragna streck eller tätt anbrakta punkter angifva färgerna å de olika delarne i ett vapen. Att, såsom man ofta ser, samtidigt använda färger och skraffering är heraldiskt oriktigt.

För ett riktigt tecknande af Göteborgs stadsvapen lämna vi följande beskrifning:

En blå sköld under kunglig krona med tre, från sköldens högra nedre till dess vänstra öfre sida gående strömmar af silfver, öfver hvilka ett upprättstående, åt vänster löpande lejon af guld, med hufvudet och öfverkroppen framåtvända, på hufvudet en sluten kunglig krona, svansen dubbel och ramarna utslagna, med i den högra ett lyftadt svärd, i den vänstra en blå sköld, uti hvilken tre kronor af guld ställda horisontalt två öfver den tredje (fig. 23).

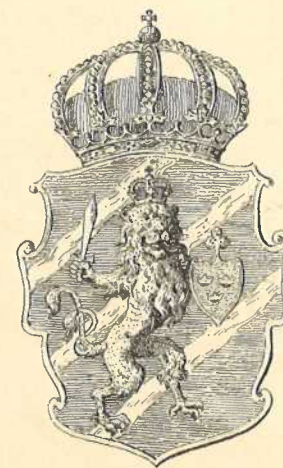

Fig. 23. Göteborgs stads vapen, sådant som det blifvit af Kungl. Maj:t fastställt och konfirmeradt.